

TEKMOVANJE S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE 2026/2027

PESEM, DOBER DAN

4. IN 5. RAZRED

ANDREJA BORIN: ČUDOVITI VRT

»V Čudovitem vrtu živi petnajst pesmi.

V pesmih pa žužnja, valovi, brsti, kipi, cveti in šumi od življenja.

*Vrt, na katerem vrtnari pesnica, ni le čudovit, pač pa tudi čudežen,
odpira nam oči za živo in neživo, ki nas obdaja, in nam kaže, kako je svet (lahko) lep.«*

(Založba Miš, b. d.)

V 4. in 5. razredu se bodo učenci/učenke in njihovi/njihove mentorji/mentorice posvetili pesniški zbirki **Čudoviti vrt** pesnice **Andreje Borin**, ki jo z izjemno občutljivimi ilustracijami dopolnjuje **Marta Bartolj**. Zbirka vabi mlade bralce in bralke v svet narave, kjer se prepletajo beseda, podoba in domišljija. Vsaka pesem odpira prostor za opazovanje, doživljanje in razmišljanje o svetu okoli nas ter spodbuja razvijanje občutljivosti o lepoti vsakdanjih trenutkov.

Predsednik državne komisije – dr. Igor Saksida – v skupnih izhodiščih za letošnje šolske leto poudarja, da zbirka odpira številne možnosti za pogovor o naravi, letnih časih, živalih, rastlinah in človekovem odnosu do sveta. Pesmi ne ponujajo enoznačnih odgovorov, temveč vabijo k postavljanju vprašanj, raziskovanju pomenov in ustvarjalnemu odzivanju. Prav v tem je njihova največja vrednost – mladega bralca/mlado bralko spodbujajo, da postane soustvarjalec pomena pesmi.

Pri pripravi na tekmovanje je pomembno izhajati iz **Skupnih izhodišč in glavnih poudarkov priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2026/2027** ter iz **učnega načrta za slovenščino**. Temeljni cilj priprav ostaja razvijanje

receptijske zmožnosti – doživljanja, razumevanja, vrednotenja in interpretiranja umetnostnega besedila ter utemeljevanja lastnega mnenja s sklicevanjem na prebrano.

Pri branju zbirke učence/učenke spodbujamo k:

- pozornemu opazovanju pesniškega jezika in podob;
- povezovanju besedila z ilustracijami;
- razmišljanju o občutjih, ki jih pesmi vzbujajo;
- iskanju različnih pomenov pesniških podob;
- ustvarjalnemu odzivanju z govorom, s pisanjem, z risanjem ali z lastnim pesniškim ustvarjanjem.

Tako učenci/učenke postopno razvijajo sposobnost poglobljenega branja poezije, ob tem pa odkrivajo, da je lahko prav vsaka pesem povabilo k novim vprašanjem, doživetjem in ustvarjalnosti.

Obravnava pesniške zbirke je tesno povezana s cilji *Učnega načrta za slovenščino* (2025) in z *Učnim načrtom za slovenščino* (2018). Poudarjeno je razvijanje receptijske zmožnosti in ustvarjalnega dialoga s književnim besedilom. Učenci z branjem, s poslušanjem, z gledanjem, z uprizarjanjem, z govorjenjem in s pisanjem o književnih besedilih razvijajo zmožnost njihovega doživljanja, razumevanja in vrednotenja. Ob šolski interpretaciji prepoznavajo posamezne prvine književnega besedila, oblikujejo in utemeljujejo svoj osebni odziv na prebrano ter postopno razvijajo pozitiven odnos do branja kot užitka, vrednote in intelektualnega izziva.

Književni pouk v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju temelji na komunikacijskem modelu književne vzgoje, čigar temeljni cilj je ohranjanje učenčevega interesa za branje in poslušanje književnih besedil ter razvijanje zmožnosti ustvarjalnega dialoga s književnim besedilom (*Učni načrt za slovenščino*, 2018). Učenci z branjem, s poslušanjem, z gledanjem, z govorjenjem, s pisanjem ter (po)ustvarjanjem ob književnih besedilih razvijajo receptijsko zmožnost – zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil (*Učni načrt za slovenščino*, 2025).

Cilji, ki jih učitelj/učiteljica zasleduje po učnem načrtu za slovenščino, so zapisani v nadaljevanju.

Učenec/učenka:

- bere, doživlja pesemska besedila, pri čemer intuitivno in zavestno vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje;
- spoznava, opisuje, primerja, povzema književne prvine pesemskega besedila;
- zaznava ritem pesmi, doživlja razliko med hitrim in počasnim ritmom ter opazuje osebni čustveni odziv pri menjavi ritma in ga povezuje z besedilno stvarnostjo (spremembe razpoloženja);
- doživlja, zaznava in razume posebnosti pesemskega jezika (rima, obrnjen besedni red, zvočno slikanje/onomatopoiija, ponavljanje posameznih glasov, besed ali besednih zvez, sopomenka, pomanjševalnica, nenavadna beseda in besedna zveza, čustveno obarvana beseda, besedotvorna inovacija), povezuje jih s sporočilnostjo besedil in ugotavlja, kako te prvine učinkujejo na bralca/bralko na doživljajski, pomenski in estetski ravni;
- opazuje pomenska razmerja med rimanimi besedami;
- razvija asociativno zmožnost, išče tematsko (osrednjo) besedo v pesmi ter niza svoje asociacije;
- prepoznavna temo pesmi;
- opazuje in analizira zgradbo pesmi (verz, kitica, dvovrstičnica, trivrstičnica in štirivrstičnica);
- v pesmi prepoznavna pesniška sredstva (pomanjševalnica, preprosta primera, obrnjen besedni red, ponavljanje, zvočno slikanje/onomatopoiija, okrasni pridevek, poosebitev); poimenuje jih z ustreznimi termini in pojasnjuje njihov (estetski) učinek na bralca/bralko oziroma na besedilo; (SC 1.1.2.2)
- povzema sporočilo pesmi;
- opazuje in primerja pesemska besedila ter pri tem predstavlja njihove značilnosti, pri čemer sodeluje z različnimi posamezniki in skupinami. (SC 5.2.4.1)

Vloga učitelja/učiteljice pri Cankarjevem tekmovanju je, da učence/učenke spodbuja k ustvarjalnemu dialogu s pesniškim besedilom, jih usmerja k opazovanju njegovih prvin, odpira prostor za razmišljanje in izmenjavo različnih interpretacij.

Pri obravnavi poezije je priporočljivo izhajati iz učenčevih pričakovanj, vključevati različne bralne strategije, spodbujati razumevanje teme, pesniškega jezika, slogovnih prvin in medbesedilnih povezav ter zastavljati odprta in miselno spodbudna vprašanja. Branje poezije naj ne bo namenjeno le doživljanju, temveč tudi oblikovanju kritičnega in argumentiranega odziva na prebrano; učitelj/učiteljica pa naj z načrtovanim usmerjanjem sistematično razvija učenčevo zaznavanje, razumevanje in vrednotenje pesniškega besedila (Saksida, 2008).

Učitelj/učiteljica naj ob pripravi na Cankarjevo tekmovanje:

- pripravi za učence/učenke »drugačno« šolsko okolje (morda branje pod drevesi, v posebnem kotičku ipd.);
- načrtuje srečanja;
- omogoči, da vsako srečanje z lepo mislijo začne drug učenec/učenka;
- uri pisanje zabeležk ob besedilu;
- učence/učenke spodbuja, da prebrano/slišano tudi literarno poustvarijo;
- se z učenci/učenkami veliko pogovarja o prebranem;
- dovoli učencem/učenkam povedati svoje mnenje in jih uči poslušati druge;
- omogoči, da poslušajo njegovo glasno branje, in dovoli, da glasno, v skupini, berejo tudi sami;
- uči jih uporabe slovarja;
- omogoči jim prebrano predstaviti na različne načine.

S KNJIGO NA KRILIH DOMIŠLIJE

(OD PRIPRAVE UČITELJA/UČITELJICE DO POUSTVARJANJA UČENCA/UČENKE)

V pesniški slikanici *Čudoviti vrt* avtorice Andreje Borin se prepletajo narava, letni časi, živali in domišljjski svet otroka. Pesmi učence/učenke spodbujajo k opazovanju narave, zaznavanju njene lepote in razvijanju občutljivosti za drobne vsakdanje trenutke. Bogat pesniški jezik in izrazite ilustracije omogočajo doživljajsko branje, pogovor o prebranem in različne oblike ustvarjalnega poustvarjanja. Besedila odpirajo možnosti za razvijanje domišljije, ustvarjalnosti, čustvenega izražanja in spoštljivega odnosa do narave, hkrati pa ponujajo številne priložnosti za medpredmetno povezovanje.

PRIPRAVITI SE MORA TUDI UČITELJ

BESEDA O PESNICI¹ IN ILUSTRATORKI²



Andreja Borin (1969) je ena od sodobnih slovenskih ustvarjalk, ki uspešno povezuje pesniško, ilustratorsko in umetnostnozgodovinsko delo.

Kot umetnostna zgodovinarica in kustosinja je razvila izrazit občutek za likovno podobo, ki se odraža tudi v njenih pesniških zbirkah, saj številne med njimi sama ilustrira. V njeni poeziji se prepletajo občudovanje narave, tenkočutno opazovanje vsakdanjih prizorov, domišljija in otroška radovednost, zato njene pesmi vabijo k počasnemu branju, razmišljanju in pogovoru.

Prvenec – *V mesto mravlja se odpravlja* (Litera) je izdala leta 2009, sledila je zbirka *Majhen svet* (Mladinska knjiga, 2011). Leta 2021 je pri Mladinski knjigi izšla pesniška zbirka *Drevo in ptica* z ilustracijami Petra Škerla. Leta 2022 je pri založbi Miš izšla pesniška slikanica *Čudoviti vrt*, ki jo je ilustrirala Marta Bartolj.

Svoje pesmi objavlja tudi v revijah *Ciciban*, *Cicido* in drugih mladinskih publikacijah, vključene pa so tudi v četrto, dopolnjeno izdajo pesniške antologije *Sončnica na rami* (Mladinska knjiga, b. d.; Založba Miš, b. d.).



Marta Bartolj (1979) je slovenska ilustratorica, ki ustvarja v tradicionalnih in digitalnih tehnikah. Diplomirala je na Šoli za risanje in slikanje v Ljubljani, magistrirala pa na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani, kjer je za magistrsko delo prejela nagrado akademije.

Njene ilustracije odlikujejo nežnost, toplina, bogata pripovednost in izrazita čustvena sporočilnost. Mednarodno prepoznavnost ji je prinesla avtorska slikanica brez besed *Kje si?* (2018), ki je prejela številna domača in mednarodna priznanja.

¹ Vir portreta Andreje Borin: <https://zalozba-pivec.com/dogodek/andreja-borin-v-mariboru-2/>.

² Vir portreta Marte Bartolj: <https://www.miszalozba.com/avtorji/marta-bartolj/>.

Ilustrirala je številne otroške in mladinske knjige, med njimi tudi pesniško zbirko *Čudoviti vrt* (2023). (Mladinska knjiga, b. d.; Založba Miš, b. d.).

Učenec/učenka raziskuje in bere ...

Vsebinski sklop	Poudarki
Katere teme ponuja izbrano besedilo?	– Lepota in skrivnost narave. – Opazovanje rastlin, živali, letnih časov. – Občudovanje sveta z odprtimi očmi in vsemi čutili. – Povezanost človeka z naravo. – Domišljija, igra, ustvarjalnost. – Mir, nežnost in veselje ob odkrivanju vsakdanjih čudes življenja.
Katere prvine za razvijanje bralne sposobnosti bomo z učenci/učenkami opazovali? V katere bom kot mentor/mentorica usmeril/-a pozornost?	– Pesniške podobe. (Kaj vidimo, slišimo, vonjamo, občutimo?) – Razpoloženje pesmi (npr. mir, radost, igrivost, začudenje ipd.). – Povezanost med naslovom in vsebino pesmi. – Nenavadne besedne zveze in njihov pomen. – Izražanje lastnega doživljanja in razumevanja pesmi. – Razumevanje, da lahko ima pesem več možnih razlag.
Predvidevanje možnosti za aktualizacijo besedila v učenčevem okolju.	– Opazovanje narave v domačem okolju, šoli ali na poti v šolo. – Pogovor o najljubšem kotičku v naravi in občutkih, ki jih tam doživljamo. – Ustvarjanje lastnih pesmi o rastlinah, živalih ali letnih časih. – Primerjanje podob iz pesmi z lastnimi izkušnjami in doživetji. – Spodbujanje občutljivosti za lepoto narave in skrb zanjo.

Učitelj/učiteljica pripravi spodbudno bralno učno okolje ...

Zelo pomembno je, da v času priprav na tekmovanje poskrbimo za bralno spodbudno učno okolje. Bralna kultura se razvija postopoma in temelji na pozitivnem odnosu do knjig ter branja. Učitelj/učiteljica lahko bralno spodbudno okolje oblikuje na treh medsebojno povezanih področjih (Novak, 2024), in sicer na fizičnem, socialnem in didaktičnem okolju. »Učitelj se mora na dejavnosti pripraviti, še posebej na začetku je pomembno njegovo glasno branje, na katerega (se mora ustrezno pripraviti, zato da učencu omogoči doživljanje, sprejemanje, razumevanje besedila in odzivanje nanj (interpretativno branje).« (Haramija, 2024, str. 8).

Branje knjige **Čudoviti vrt** lahko povežemo z nacionalnim mesecem skupnega branja, ki spodbuja razvijanje bralne kulture, skupno branje in pozitiven odnos do knjig. Pesniška zbirka namreč ponuja številne možnosti za doživljajsko branje, pogovor, ustvarjalno poustvarjanje in medpredmetno povezovanje. Zaradi bogatega pesniškega jezika in izrazitih ilustracij spodbuja opazovanje narave, razvijanje domišljije in ustvarjalnega izražanja. V tem duhu lahko učence/učenke povabimo, da zapišejo, katera pesem jih je najbolj nagovorila in zakaj, katera podoba iz narave se jih je najbolj dotaknila ali pa ustvarijo svojo pesem oziroma ilustracijo, navdihneno s pesniško zbirko.

In priprave se začnejo ...

Vstopimo v čudoviti vrt

Preden učenci/učenke odprejo knjigo, jih spodbudimo k pogovoru. Tako aktiviramo njihovo predznanje, domišljijo in osebne izkušnje ter jih pripravimo na doživljajsko branje. Pri vprašanih naj ne iščejo pravih odgovorov, temveč naj jih le-ta vodijo k razmišljanju, opazovanju in deljenju različnih pogledov. Npr.:

- Kaj najprej pomisliš, ko slišiš besedo *vrt*?
- Kaj pomeni beseda *čudoviti*? Kaj je zate čudovito?
- Kakšen je tvoj *sanjski vrt*? Kaj bi v njem raslo ali živelo?

- Katere rastline, drevesa ali živali lahko srečamo na vrtu?
 - Ali si že kdaj dolgo opazoval/-a metulja, ptico, drevo ali cvetlico? Kaj si opazil/-a?
 - Kateri del narave ti je najbolj všeč? Zakaj?
 - Kdaj se v naravi počutiš najmirnejše, veselejše ali najbolj sproščeno?
 - Kaj se po tvojem mnenju skriva v *čudovitem vrtu*?
 - Ali je lahko čudovit tudi majhen vrt ali travnik? Zakaj?
 - Katera letna časa najraje opazuješ? Zakaj? Kaj se takrat dogaja v naravi?
 - Kaj te v naravi vedno znova preseneti?
 - Če zapreš oči in si predstavljaš čudoviti vrt – katere *barve*, *zvoke* in *vonje* zaznaš?
 - Kaj misliš, o čem bodo govorile pesmi v tej knjigi?
 - Katere občutke pričakuješ, da bo v tebi prebudilo branje te zbirke?
- Za zaključek lahko učence/učenke povabimo še k ustvarjalni nalogi. Npr.:
- Zapri oči in si predstavljaš, da odpreš skrivnostna vrata v čudoviti vrt. Kaj najprej zagledaš? Kaj slišiš? Kakšen vonj te doseže? Koga ali kaj srečaš? Opiši svoj domišljjski čudežni vrt. Lahko ga tudi narišeš ali naslikaš.

Pogovarjajmo se – pred in med branjem pesniške zbirke

Pogovor lahko začnemo z naslovom *Čudoviti vrt*, ki ga zapišemo na tablo. Učenci/učenke povedo, na kaj jih spomni beseda *vrt*, katere rastline, živali, barve, zvoke ali vonje povezujejo z njim ter kaj po njihovem mnenju naredi vrt *čudovit*. Razmišljajo naj o tem, kakšno razpoloženje v njih vzbuja naslov, ali si vrt predstavljajo kot resničen ali domišljjski prostor ter ali bo pesniška zbirka govorila le o vrtu ali tudi o čem drugem.

Nato učence/učenke povabimo k opazovanju naslovnice. Usmerimo jih v podrobnosti ilustracije, barvno podobo in razpoloženje. Ob tem napovedujejo, o čem bodo govorile pesmi, katere živali, rastline ali letne čase pričakujejo v zbirki ter kakšna čustva bodo pesmi vzbudile. Pogovor lahko sklenemo s kratko predstavitvijo pesnice Andreje Borin in ilustratorke Marte Bartolj.

Za uvodno motivacijo lahko izvedemo tudi kratke jezikovne igre. Npr.:

- Pri igri *Kdo sem?* učenci/učenke z vprašanji tipa *da/ne* ugibajo pojem, ki predstavlja rastlino, žival ali naravni pojav iz zbirke (npr. metulj, rosa, jablana, vrtnica).
- Pri igri *Čudoviti vrt* pa vsak učenec/vsaka učenka pove, kaj bi posadil ali naselil v svoj vrt, naslednji učenec/učenka pa ponovi prejšnje odgovore in doda svojega.

Takšne in podobne dejavnosti razvijajo besedni zaklad, domišljijo, pozornost in krepijo spomin.

Med branjem posameznih pesmi učence/učenke spodbujamo k doživlajskemu in raziskovalnemu branju. Pesmi lahko bere učitelj/učiteljica, učenec/učenke v parih, skupinah ali po vlogah. Pogovor usmerjamo z vprašanji, ki razvijajo razumevanje, doživljanje in razmišljanje o pesniškem jeziku. Spodbujamo jih, da razmišljajo. Npr.:

- O čem govori pesem in katero sporočilo nosi?
 - Kateri verz ali podoba se te je najbolj dotaknila in zakaj?
 - Kakšne občutke je v tebi vzbudila pesem?
 - Katere barve, zvoke, vonje ali prizore si si ob branju predstavljal/-a?
 - Katere besede ali pesniške podobe so ti bile posebej zanimive ali neznane?
 - Ali te pesem spominja na tvoje lastne izkušnje iz narave ali vsakdanjega življenja?
- Pojasni.

Branje lahko nadgradimo z ustvarjalnimi dejavnostmi. Učenci/učenke nadaljujejo pesem ali napišejo nov verz, ustvarijo ilustracijo, zapišejo sporočilo pesnici/ilustratorki ali izpolnijo preglednico, v katero med branjem lepijo rastline, živali, naravne pojave, barve in druge motive iz pesmi.

Po branju več pesmi učence/učenke spodbudimo še k primerjanju. Ob tem naj razmišljajo, kaj imajo pesmi skupnega, v čem se razlikujejo, katera jih je najbolj nagovorila in zakaj, kako se skozi zbirko prepletajo narava, letni časi in človekovo doživljanje sveta ipd.

Od doživetja pesmi do lastnega besedila

Branje poezije učence/učenke spodbuja k razmišljanju, doživljanju in ustvarjalnemu izražanju. Ob pesmih iz zbirke *Čudoviti vrt* jih spodbujamo, da svoje občutke, predstave in razmišljanja izrazijo tudi v pisni obliki. Pri tem je pomembno, da učitelj/učiteljica učence/učenke vodi skozi celoten proces tvorjenja besedila – od prvih idej do končnega zapisa.

Načrtovanje besedila

Pred pisanjem učence/učenke spodbudimo, da zberejo ideje in razmislijo, o čem želijo pisati. Pri načrtovanju si lahko pomagajo z vprašanji. Npr.:

- Kaj me je v pesmi najbolj nagovorilo?
- Katero podobo ali občutek želim opisati?
- Kako bom začel/-a svoje besedilo?
- Kako bom zaključil/-a svojo misel?

Svoje zamisli uredijo v preprost načrt, ki jim bo pomagal pri pisanju.

Tvorjenje in razvijanje besedila

Na podlagi načrta učenci/učenke oblikujejo osnutek besedila. Pri pisanju razvijajo svoje misli, uporabljajo bogato besedišče in skušajo čim nazornejše opisati svoja doživetja, občutke in predstave. Osnutek postopoma dopolnjujejo, bogatijo z novimi idejami in preverjajo, ali so sledili svojemu načrtu.

Pregledovanje in izboljševanje

Po pisanju učence/učenke spodbudimo, da svoje besedilo ponovno preberejo, ga kritično ovrednotijo in pri tem razmišljajo. Npr.:

- Ali sem sledil/-a svojemu načrtu?
- Je besedilo razumljivo, smiselno povezano in pregledno?
- Sem izbral/-a ustrezen naslov?
- Sem uporabil/-a primerne besede in pravopisno pravilno (na)pisal/-a?
- Je moje besedilo čitljivo in urejeno?

Imejmo v mislih ...

Učence/učenke spodbujajmo, da v svoje besedilo vključijo osebni odziv – svoje občutke, izkušnje, razmišljanja ali doživetja. Prav osebna povezanost s pesmijo daje njihovemu pisanju izvirnost in smisel.

Proces tvorjenja besedila lahko razvijamo ob različnih ustvarjalnih nalogah, ki izhajajo iz posameznih pesmi v zbirki *Čudoviti vrt*. Učenci/učenke lahko napišejo nov verz, nadaljujejo pesem, ustvarijo pesem po vzoru prebrane, opišejo svoj čudoviti vrt, napišejo pismo pesnici ali oblikujejo kratko razmišljanje o pesniški podobi, ki jih je najbolj nagovorila.

MAPA PRIPRAV NA CANKARJEVO TEKMOVANJE

(v ločenem dokumentu)

Poleg navedenih priporočil in dodatne literature naj tekmovalci in tekmovalke ter mentorji in mentorice pri pripravi na tekmovanje Cankarjevo priznanje upoštevajo tudi *Skupna izhodišča in glavne poudarke priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2026/2027*.

Viri in literatura

- Borin, A. (2022). *Čudoviti vrt*. Miš.
- Haramija, D. (2024). Družinska pismenost. *Razredni pouk* 26(1), 6–11.
- Miš. (b. d.). *Čudoviti vrt*. <https://www.miszalozba.com/knjige/cudoviti-vrt-trda/>
- Miš. (b. d.). *Marta Bartolj*. <https://www.miszalozba.com/avtorji/marta-bartolj/>
- Mladinska knjiga. (b. d.). *Andreja Borin*. <https://avtorji.mladinska-knjiga.si/andreja-borin>
- Novak, N. (2024). Kako vzpostaviti bralno spodbudno učno okolje v učilnici na razredni stopnji? *Razredni pouk* 26(1), 3–5.
- Obrazi slovenskih pokrajin. (b. d.). *Andreja Borin*. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/andreja-borin/>
- Obrazi slovenskih pokrajin. (b. d.). *Marta Bartolj*. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/marta-bartolj/>
- Saksida, I. (2008). *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Izolit.
- Saksida, I. (2026). *Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2026/2027*.

Pripravile:

dr. Andreja Kljajič, Mojca Pažon Čonžek,

red. prof. dr. Dragica Haramija in mag. Gordana Rodinger